

SAMVERKAN MELLAN HÖGERN OCH FOLKPARTIET?

Av docent GUNNAR HILLERDAL

LÅT OSS BÖRJA med att ställa frågan: är det önskvärt med närmare borgerligt samarbete?

Frågan kan besvaras med ett tveklöst ja. Det är uppenbart att det finns en utbredd väljaropinion inom det borgerliga lägret som önskar samarbete. En stor grupp väljare röstar framför allt borgerligt *contra* Socialdemokrati (och naturligtvis kommunism). Många väljare kan vara tveksamma, om de skall ge sin röst till Högern eller Folkpartiet, men de tvekar inte ett ögonblick om att de hör hemma på den borgerliga sidan i det politiska spelet. Det är ganska tydligt att genomsnittsväljaren i många fall inte ser så stor skillnad mellan Högern och Folkpartiet. Den i och för sig djupgående skillnaden mellan konservatismens och liberalismens ideologier betyder föga för många av det praktiska livets män, och de betraktar med utpräglad skepsis de partipolitiker som vill dra långtgående konsekvenser av den ena eller andra principiellt ideologiska ståndpunkten. Detta bör även de politiker, som inte svävar på målet för egen del ifråga

om ideologisk övertygelse, ta hänsyn till.

Ett andra skäl till att närmare samarbete bör komma till stånd är att den nuvarande splittringen bland de borgerliga uppenbart taktiskt utnyttjas av socialdemokraterna. De eftersträvar att ge borgerligt sinnade en känsla av vanmakt genom att ideligen framhålla omöjligheten av ett slagkraftigt alternativ till regeringspolitiken. Ett relativt färskt exempel på hur man på socialdemokratiskt håll fullt medvetet driver detta spel är SSU-ordföranden Ingvar Carlssons uppträdande vid radiodebatten i september mellan de politiska ungdomsförbunden. På radiomannen Herbert Söderströms fråga vilket ämne han först ville aktualisera i debatten — förutsättningen var givetvis att det mest betydelsefulla skulle dras fram — nämnde han »oppositionens svaga roll i svensk politik». I debatten kunde sedan förmärkas en klar tendens från Carlssons sida att spela ut vad FPU-ordföranden sade mot under-tecknad, respektive SLU.

Ett tredje och synnerligen all-

varligt skäl är att den bristfälliga samverkan mellan oppositionspartierna ger regeringen vissa möjligheter att manövrera med organisationer och enskilda, som i och för sig alla har starka borgerliga sympatier. Den kritik som denna höst riktats mot tendenser till s. k. Harpsundsdemokrati förefaller långt ifrån obefogad. Det är synnerligen ödesdigert om ens enstaka representanter från näringslivet låter sig förledas att i ekonomisk-politiska frågor förhandla separat med durkdrivna socialdemokratiska taktiker. Ett slagkraftigt alternativ till regeringspolitiken, som traditionellt är misstänksam mot näringslivet, kan man endast få fram genom en mera målmedveten kontakt och samverkan mellan Högern, Folkpartiet och ledande män från näringslivet. Från Centerpartiet måste tyvärr i detta sammanhang tillsvidare bortses. Det har länge från flera håll påpekats, att en vänstervridning skett av cp-politiken, som fört hr Hedlunds parti ett gott stycke i riktning emot eller rentav ända fram till de socialistiska ståndpunkterna. Efter den senaste kohandeln rörande »skattepaketet» mellan Centerpartiet och Socialdemokraterna, då hr Hedlund ett par veckor i all hemlighet samrådde med statsminister Erlander utan kontakt med de andra oppositionspartierna, borde det vara uppenbart för alla att en förtroendefull samverkan med Centerpartiet tillsvidare ter sig utopisk för

Högern och Folkpartiet. Desto angelägnare är det att de båda sistnämnda partierna samlar sig till effektivt samarbete.

Innan jag går in på de områden, där en samverkan mellan Högern och Folkpartiet förefaller möjlig, skall jag komma med några reflexioner om faktorer som försvårar samarbetet. Till realistisk politik hör att dra fram sådana omständigheter i ljuset och sedan vid öppna överläggningar göra vad man kan för att motverka dem.

En svårighet ligger på det psykologiska planet. I sin uppmärksammade artikel »Borgerligt samarbete» i Svenska Dagbladet i somras (7.7.61) skrev Gunnar Heckscher bl. a.: »Det ligger i sakens natur, att de som aktivt arbetar för ett politiskt parti och därvidlag har att även personligen ta hårda törnar överdimensionerar aktuella meningsskiljaktigheter. Blir man angripen för en viss ståndpunkt och tvungen att ständigt försvara den, blir man lättare benägen att bita sig fast.» Här gäller det verkligen för politikern att bortse från egen prestige och att mobilisera den portion av humor och common sense som behövs för att ta den egna käpphästen för vad den är värd.

En annan svårighet ligger på det ideologiska planet. Det ges politiker som har nära nog lika utpräglad dogmatik som kyrkoledarna har inom kyrkopolitiken. Liksom teologernas och kyrkoledarnas stän-

diga motsättningar är en källa till både förundran och irritation hos gemene man, har emellertid — som redan påpekats — flertalet väljare föga sinne för ideologisk renlärighet. Detta kan sägas utan att man bortser från det faktum, att det också ges stora grupper av väljare, som har en djupgående känsla för konservatismens respektive liberalismens ideologiska innebörd. Här som i andra sammanhang kan en eller ett par politiska skribenter inverka i hög grad negativt på samförståndsmöjligheterna. Givetvis ser man här lättare andras fel än de egna. Från Högerns synvinkel räcker det ett gott stycke med att peka på Expressen-radikalismen. Expressen har t. ex. formulerat den egenartade trossatsen att en framgång för Högern inte är någon garanti för socialdemokratisk förlust, och tidningen tycks på det hela taget vara förskräckt inför tanken på en aktiv samverkan mellan Högern och Folkpartiet.¹ Från konservatismens utsiktspunkt kan man säga, att en av svårigheterna till samarbetet med Folkpartiet

¹ Expressens trossats är följande: »Ett bakslag för folkpartiet leder till framgång för socialdemokraterna; ett starkt folkparti tvingar socialdemokraterna tillbaka; en framgång för högern (såsom i 1958 års val) ger ingen garanti mot en samtidig ännu kraftigare framgång för socialdemokraterna.» Mycket är visserligen möjligt i politiken. Tittar man närmare på valutgången under senare år visar det sig emellertid att Expressens tanke stämmer bara i tre av tolv fall, nämligen 1954 och de båda valen 1958.

ligger i den drastiska radikalism, som flitigt vädras av liberaler på yttersta vänsterkanten. Denna »kulturradikalism» ter sig emellertid också stötande för stora grupper av fp-väljare, inte minst bland nykterhets- och frikyrkofolket.

En tredje svårighet ligger i extremt valtaktiska spekulationer av partiledningarna. Man lägger ner inte så lite energi på att nå marginalväljare, som kan tänkas lyssna till speciella lockelser och därigenom lämna Högern till förmån för Folkpartiet eller vice versa. Ur den samlade borgerlighetens synvinkel är den sortens manövrer direkt farliga: uppmärksamheten länkas bort från den socialistiske huvudmotståndaren, som hela tiden rider högt på borgerlighetens splittring.

Hur skall man då gå tillväga för att uppnå ett effektivt samarbete? Jag vill instämma i några ord av Gunnar Heckscher i den nyssnämnda artikeln »Borgerligt samarbete»: »Kärnpunkten är att intet samarbete är möjligt utan ömsesidiga eftergifter, som måste kräva betydande självövervinnelse från alla håll. Av den anledningen är det troligt att — som Högerpartiet oavbrutet framhållit — mera vittgående lösningar i grunden skulle vara lättare att genomföra än de begränsade. I brist på organiserat samarbete tar i varje särskild fråga ofta de krafter överhanden, som betraktar varje eftergift som 'förräderi' eller vilkas ståndpunktstagande bestäms av spekulationer

om marginalväljarnas inställning.»

För min del menar jag att samverkan bör sökas på en rad stora områden. Därvid blir det nödvändigt att spela med öppna kort. Man konstaterar vad som är möjligt med hänsyn till opinionsläget inom respektive partier, söker sig fram till en gemensam ståndpunkt där så är möjligt och strävar även i andra fall att så mycket som möjligt betona vad man faktiskt har gemensamt, inte i första hand att alltid framlägga vad som skiljer. Det är naturligtvis omöjligt att på alla områden nå full samverkan — i så fall bleve ju rentav partisammanslagning aktuell. Det verkligt betydelsefulla är emellertid att framhålla dels hur långt man faktiskt har samstämmiga uppfattningar, dels att avvikelserna många gånger är mindre divergenser än den större klyfta som skiljer respektive oppositionspartier var för sig från Socialdemokratin.

På vilka områden kan då samverkan mellan Högern och Folkpartiet sägas vara tänkbar under 60-talet?

Vi kan i detta sammanhang snabbt gå förbi de i egentlig mening utrikespolitiska frågorna, eftersom full enighet råder mellan alla de demokratiska partierna om vår alliansfrihet. Det bör emellertid noteras, att samstämmigheten i denna viktiga frågegrupp utgör en första viktig grund för vidare samverkan. Hade vi omvänt stått i det läget att ett av partierna förordat

svensk anslutning till NATO skulle detta förmodligen i hög grad försvårat, eventuellt rentav omöjliggjort samgående i andra sammanhang. Enigheten om den alliansfria linjen är väsentlig.

För Högerns och Folkpartiets del kan vidare konstateras en vittgående samstämmighet när det gäller de nu och kanske under hela 60-talet aktuella Europafrågorna. I marknadsfrågorna och vad därmed sammanhänger har vi ett område, där konservatismen och liberalismen finner varandra i praktiskt handlande baserat på respektive grundläggande ideologier. FPU-ordföranden Per Ahlmark deklarerade i radiodebatten i september mellan ledarna för de politiska ungdomsförbunden på en direkt fråga, att hans ja till full anslutning till EEC är en följdriktig konsekvens av liberalismens grundsyn. Det är också klart att den moderna konservatismen för länge sedan tagit steget över från en stark betoning av det nationella till ett principiellt ja till de strävanden, som slår vakt om det för vår västerländska livsyn gemensamma. På konservativt håll betraktar vi med sympati den historiska mission, som Hallsteinkommissionen och de ledande politikerna bakom EEC ser sig stå inför. Det förhåller sig med andra ord så, att både Högern och Folkpartiet *vill* en långtgående europeisk samverkan. De aktuella handelspolitiska frågeställningarna är bara ett, låt vara ett synnerligen

viktigt område, på vilket denna grundsyn vinner tillämpning. Det är till fullo möjligt att andra spörsmål inom ramen för Europasamarbetet aktualiseras under de närmaste åren, och mycket talar för att Högern och Folkpartiet även då kommer att kunna nära samverka. De båda partiernas klara »ja till Europa» avtecknar sig skarpt och ger dem en klarare profil än på länge mot bakgrunden av Centerpartiets negativism och Socialdemokratins ängsliga vaktslående kring specifikt svenska socialistiska målsättningar. Särskilt tydligt framträder socialismens principiellt negativa inställning till Europasamarbetet i skrivelser på sensommaren i Aftonbladets ledarspalter och i den avdelning av hr Erlanders tal inför Metallkongressen i augusti, som vid utgivningen i tryck fått såsom särskild under rubrik »Inrikespolitiken vår egen sak».

Oberoende av hur associationsförhandlingarna utfaller kommer EEC-problematiken att bli aktuell under lång tid, förefaller det. Det är t. ex. inte otänkbart att frågan om revision av det i första omgången uppnådda associationsavtalet snabbt föres på tal, inte heller att tanken på fullt medlemskap efter hand kan vinna ökat gehör genom Högerns och Folkpartiets förenade ansträngningar. Dessa båda partier är här väl ägnade att gemensamt bevaka och verka för näringslivets intressen.

Förutsättningen för vår alliansfria politik är ett starkt försvar. Denna tanke har av tradition starkt betonats av konservativa kretsar i vårt land. Det är med tanke på framtiden ytterligt glädjande att notera, att inte heller FPU här svävar på målet. FPU kräver liksom Högern och dess ungdomsförbund anskaffandet av svenska atomvapen. I den mån FPU:s linje helhjärtat accepteras av Folkpartiet finns en fast grund för samverkan i försvarsfrågorna.

Även i en rad grundläggande ekonomiska spörsmål finns förutsättningar för långtgående samsyn. Högern och Folkpartiet är båda kritiska mot statliga regleringar och tror att en marknadshushållning i det väsentliga är möjlig. En konkret sektor där båda partierna är starkt kritiska mot den förda politiken är de viktiga bostadsfrågorna. Vad FPU i skriften »Liberal Kompass» skriver om det nuvarande systemets följder kan en högerman instämma i: »De avigsidor, som uppstår, när 'de fria krafterna' sätts ur spel, har visat sig på detta område: våldsamma köer, orättvisor, favorisering av vissa personer med goda förbindelser osv.» FPU kräver i den nämnda skriften att subventionerna tagas bort stegvis, att hyresregleringen upphör och att favoriseringen av det samhällliga byggandet försvinner — allt tankegångar, som också är viktiga led i Högerpolitiken. Det kan tilläggas, att en

av de grundläggande idéerna i Högers program för en egendoms-ägande demokrati just är ett successivt utspridande av äganderätten till fastigheterna. Anlägges ett tillräckligt långt perspektiv, kan detta åstadkommas genom en bostadsproduktion, som är mera inriktad på egna hem och enfamiljsvillor än på höghusbebyggelse i s. k. allmännyttig regi. Förutsättningen är givetvis en ny bostadspolitik, som direkt uppmuntrar sparande till egna hem. Det finns förmodligen föga i det programmet, som inte helhjärtat kan accepteras av Folkpartiet.

En betydligt allvarligare fråga när det gäller samverkan mellan Höger och Folkparti är inställningen till den offentliga sektorns ansvällning. Högers principiella grundsyn är välkänd: den offentliga sektorn har ökat alldeles för snabbt, och många faror, bl. a. för penningvärdets bibehållande, lurar genom denna utveckling. Byråkrati och maktmissbruk är större faror på det offentliga området än på det privata. En kraftig expansion av den offentliga sektorn leder lätt till minskad investeringsvolym inom näringslivet, och hela välförhållanden hotas därigenom. Hela kapitalmarknaden hotas att snedvridas genom överdimensioneringen av det allmännas investeringar.

Alla dessa tankegångar kan man möta också på liberalt håll. Man kan t. ex. finna dem redovisade i

FPU:s »Liberal Kompass». Ändå är man på den kanten i sista instans benägen att här gå Socialdemokratin ett gott stycke till mötes. Det heter i den nämnda programskriften: »Motsättningarna mellan liberaler och socialister är knappast lika stora här som beträffande statens agerande på det enskilda näringslivets område.» I Sveriges liberala studentförbunds programskrift »Ett liberalt samhälle» (med undertitel »Version 61») ägnas slutorden åt »den offentliga sektorn». Där säges å ena sidan: »Den offentliga sektorns kraftiga expansion under senare år är ur liberal synvinkel en källa till oro, eftersom ett stort samhällsinflytande innebär risker för den enskildes frihet.» Likväl säger man avslutningsvis att man är beredd att acceptera en skattehöjning för att få igenom en rad i programmet angivna önskemål. — Här förefaller det rentav som om den yngre liberalismen skulle ha svårare att nå en samsyn med Högers Ungdomsförbund än Folkpartiet med Högerpartiet. Men är det otänkbart, att ett fördomsfritt och intensivt tankeutbyte här skulle leda åtminstone till att positionerna flyttades något steg närmare varandra?

Man skulle kunna peka på ytterligare områden där Höger och Folkpartiet inte torde finna oöverstigliga hinder för samarbete. Inom socialpolitiken gäller det förmodligen den allt viktigare åldringsvården. På kultursektorn kan det no-

teras, att FPU och HUF båda står kritiska mot radiomonopolet och finner det rimligt att försöka med reklamtelevision.

De exempel som anförts ger vid handen, att det finns åtskilliga områden inom den praktiska politikens ram där en vidsträckt samverkan mellan Högern och Folkpartiet är realiserbar.

En ytterligare reflexion må av-

slutningsvis göras. Om en dylik samverkan kommer till stånd, kommer då inte också de krafter att stärkas inom Centerpartiet, vilka önskar borgerligt samarbete? På lång sikt — framför allt efter ett partiledarskifte inom Centerpartiet — torde utsikterna för ett vidgat borgerligt samarbete vara goda. Det gäller bara att börja — att börja nu.